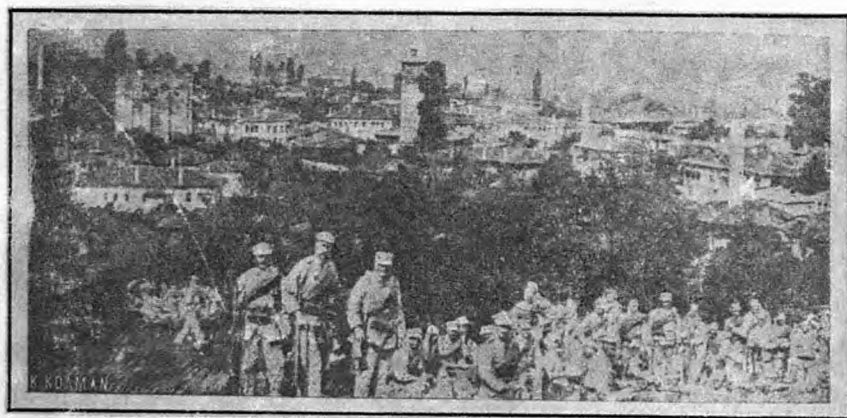

ΓΙΩΡΓΟΥ Χ. ΧΙΟΝΙΔΗ

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ
ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΠΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

(Ομιλία)

(Από το βιβλίο του Δράκου Παπαδημητρίου «Ο Βαλκανοτουρκικός
πόλεμος, Αθήνα 1914, σελ. 700)

ΒΕΡΟΙΑ

1986

Έκδοση του Ροταριανού Ομίλου Βεροίας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

GARYER - 01/53

ΔΩΡΕΑ

Proximity

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

A 17065 εισαγωγής 52429

1-4-86

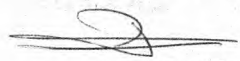
Τηλεφωνικός αριθμός 938.682

TIES

PL

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

✓
Γραφείο Βιβλιοθηκονόμου
Κεντρική Βιβλιοθήκη
Βέροιας

29/3/80

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Βιβλιοθήκη της Κοινωνίας Ομοίων Επαγγελματιών
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

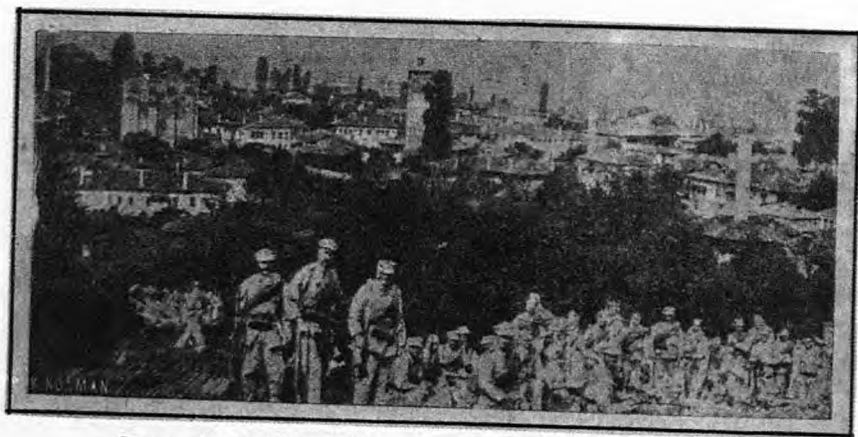
Η ΑΓΕΛΕΥΣΤΗΡΗ
ΤΗΝ ΝΕΥΡΑΤ

ΓΙΩΡΓΟΥ Χ. ΧΙΟΝΙΔΗ

**Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ
ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΠΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ**

(Ομιλία)

Στρατιώτες έξω από την απελευθερωμένη Βέροια

(Από το βιβλίο του Δράκου Παπαδημητρίου «Ο Βαλκανοτουρκικός
πόλεμος, Αθήνα 1914, σελ. 700)

ΒΕΡΟΙΑ

1986

Έκδοση του Ροταριανού Ομίλου Βεροίας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

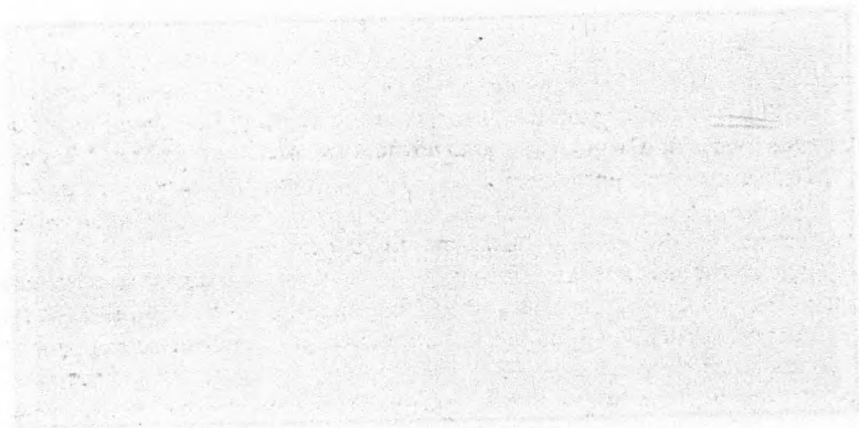

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Η ΑΡΧΗΓΕΙΟΝ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Η πόλις την νύκτα αυτήν της εισόδου του στρατού, εώρταζεν απ' άκρου εις άκρον. Οι κάτοικοι δεν εύρισκον τρόπον να περιποιοῦνται τους βαθμοφόρους και τους οπλίτας. Μερικά καφενεία, τα οποία έμειναν ανοικτά, μετεβλήθησαν εις νυκτερινά κέντρα γλεντιού και διασκεδάσεως.

Όταν δε εισήλθε και ο Διάδοχος, με τους πρίγκηπας και το Επιτελείον του, πανζουρλισμός προεκήθη. Έσπευσαν να δηλώσουν την υποταγήν των και να του ευχηθούν το «καλώς ήλθε» πρόκριτοι κάτοικοι, Έλληνες και Τούρκοι και να του γνωρίσουν την αδελφικήν συνεννόησιν αυτών.

Την επομένην εις τον μητροπολιτικόν ναόν εψάλη κατανυκτική δοξολογία επί τω γεγονότι της απελευθερώσεως, εις ήν παρευρέθησαν ο Διάδοχος, οι πρίγκηπες, τα επιτελεία και οι προύχοντες της πόλεως.

Παρ' όλην την απαγόρευσιν της κυκλοφορίας των στρατιωτών, εν τούτοις η πόλις ήτο γεμάτη εξ αυτών, προσπαθούντων ν' αγοράσουν κάτι από τα μαγαζιά, τα οποία επωλούσαν από τα παράθυρα ή από τρύπες, που άνοιγαν στις πόρτες. Διότι πόσους να προφθάσουν; Και αυτά τα φαρμακεία ακόμη ήσαν πλήρη στρατού. Μόνον καπνόν δεν ηγόραζαν, διότι ευρέθη πλήρης η αποθήκη του καπνού, η οποία εμοιράσθη.

Προ της τιαυτής συρροής του στρατού επετράπη η είσοδος μόνον δια του μέρους της πύλης. Σώζεται πύλη αρχαία, η οποία οδηγεί εις το κέντρον της πόλεως, όπου ωραία Ελληνικαί εκκλησίαι έχουν ανεγερθή, τινές βυζαντινού ρυθμού. Υπάρχουν επίσης και μνημεία αρχαία. Εις τα πέριξ λειτουργούν υδροκίνητα νηματουργεία, αλευρόμυλοι, πριονιστήρια και άλλα εργοστάσια. Πλουσία πόλις 20 χιλ. κατοίκων με καταστήματα, με παραγωγήν, με εμπόριον. Είναι πλησίον της Θεσσαλονίκης - 65 χιλιόμετρα απέχει αυτής - και η σιδηροδρομική συγκοινωνία σπουδαίως διευκολύνει την κίνησιν αυτήν.

Νομίζει κανείς ότι είναι κτισμένη επάνω σ' ένα ποτάμι. Διαρρέεται υπό των υδάτων. Πλάτανοι τεράστιοι μέσα στην πόλιν διακλαδίζονται, εξασφαλίζοντες απολαυστικήν σκιάδα. Οι κάτοικοι, ανεπτυγμένοι, μορφωμένοι, με τας σχολάς των, εύποροι, εύτολμοι, ενθουσιώδεις, αποδεικνύουν τον ζωηρότερον πατριωτισμόν. Αι γυναίκες της Βεροίας, τα κορίτσια, κάμνουν εντύπωσιν εις τους στρατιώτας. Σπεύδουν να τους δεχθούν, να τους περιποιηθούν.

Όταν εισηρχόμεθα είχαν βγή έξω από την πόλιν, γεμάτες χαρά, ζωγραφισμένην εις τα ωραία ελληνικής κατατομής πρόσωπά των, δια να μας δεχθούν.

— Καλώς ήρθατε, σας περιμέναμε τόσα χρόνια, μας υπεδέχοντο, ρίπτουσαι άνθη και σκιρτώσαι εκ χαράς.

* Όλοι αι οικογένεια εξαντλούν και το τελευταίον κομμάτι ψωμί δια να το δώσουν εις τους στρατιώτας.

Δεν είχαν απατηθή οι στρατιώται, βλέποντας από μακράν την ωραίαν αυτήν πόλιν.

Αλλά την έχαναν ταχέως. Την επομένην διετάχθη η αναχώρησις των σωμάτων. Αι μεραρχίαι ηκολούθησαν την κατεύθυνσιν των.

Για τη Νάουσα γράφει, ο ίδιος, τα εξής:

«Εις την Νάουσαν οι Έλληνες ιδιοκτήται μεγάλων εργοστασίων απέκρυσαν από τους Τούρκους τα άλευρα και τα σιτηρά δια να τα διαθέσουν εις τον στρατόν μας».

Προσθέτει ακόμα ότι:

«Προηγούμενος το όγδοον σύνταγμα είχεν ενεργήσει αποστολήν προς προ-

μήθειαν ἄρτου εἰς τὴν Νάουσαν ὑπὸ τὸν λοχίαν Βασίλ. Τζαραβέλλαν. Ἡ δύναμις αὐτὴ, ὀδηγηθεῖσα εἰς τὴν Νάουσαν ἀπὸ τὸν πρόκριτον Βασίλ. Κόκκινον, ἔτυχε τῶν ενθουσιωδεστέρων ἐκδηλώσεων. Οἱ κάτοικοι παρ' ὀλίγον νὰ πιασθῶν ποίος νὰ τοὺς πρωτοφιλοξενήσῃ. Ψωμί κατὰ ποσότητος ευρέθῃ ἀμέσως καὶ αἱ περιποιήσεις ἐκράτησαν συγκεκινημένους τοὺς ἄνδρας».

3. Ἡ ΛΥΡΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΣΠΥΡΟΥ ΜΕΛΑ

Ὁ γνωστός, πληθωρικός λογοτέχνης καὶ ἀκαδημαϊκὸς Σπύρος Μελάς υπηρέτησε ὡς ἐφεδρὸς υπαξιωματικὸς (λοχίας) στοὺς πολέμους 1912-1913 καὶ ἐγράψε σχετικὸ βιβλίον (με τίτλον «Οἱ πόλεμοι 1912-1913», Ἀθήνα, 1958, σελ. 127-134). Ἀναφέρει, λοιπόν, γιὰ τὴ Βέροια, ἀφιερώνοντάς τὴν ὁλόκληρο τὸ ΙΣΤ' κεφάλαιον, τὰ εξῆς:

ΣΤΗ ΒΕΡΟΙΑ

«Μισὴς ὥρας ἀνηφορίᾳ μας ἔφερε στὴν κορφὴ χλοεροῦ μαστοῦ γῆς, σὲ φυσικὸ ἐξώστη θαυμάσιον, πού γιὰ κάμποσα λεπτὰ μας δόθηκε ν' ἀπολαύσουμε εἰκόνα γοητευτικὴ. Ἀμὰ φτάσαμε στὴν κορφὴ, καρφωθήκαμε στὸν τόπον καὶ σωπάσαμε ὅλοι μαζί, σα νὰ μας εἶχανε διατάξει, συγκεντρώνοντας ὅλη τὴν ὑπαρξὴ μας στα δύο μάτια. Ἡ πολιτεία τῆς Βέροιας, ἡδονικὰ ξαπλωμένη στὸ πράσινο βελούδινο στρώμα ἀπαλῆς πλαγιάς, σὲ ἀφῆνε νὰ μαντεύεις παρὰ νὰ βλέπεις, τὴν ἀνατολίτικη ομορφίαν τῆς κάτω ἀπὸ τὴν ἀλαφριά μουσελίνα τῆς πρωϊνῆς πάχνης, σὰν τὶς κυράδες τοῦ αυτοκρατορικοῦ χαρεμιού, πού πολλαπλασίαζαν τὴν ομορφίαν τοὺς με τὰ τοῦλια τῶν φερετζέδων τοὺς, ὅταν πέραναν μέσα στα λουστραρισμένα «κουπέ» τοὺς, τὴν ἡμέραν τοῦ σουλτανικοῦ προσκυνηματος στὴν Πόλιν.

Καὶ στὸ βάθος ὅπου πρόβαλλε τὰ θέλγητρά της, ἡ ἡδονικὴ ἐκείνη κατάκλιση, ἀπλώνονταν, ὅπως στὴν «κοιμισμένη Ἀφροδίτη» τοῦ Τζιορτζιόνε, ὀρίζοντας ἐλευθερός, κάμπος ἀτέλειωτος σὰν ὠκεανός, ὁ κάμπος τῆς Νάουσας τῶν Βοδενῶν, τῶν Γιαννιτσῶν, ὅπου ἀστραφταν ἀπὸ μακριὰ τὰ νερά τῆς λίμνης, κάμπος σπαρμένος μ' ἐκατοσταριές χωριά, πού τ' ἄσπρα σπιτάκια καὶ τὰ μαύρα κυπαρίσσια, κάτω ἀπὸ τὴν πάχνη, σὲ ξεγελοῦσαν καὶ τὰ περνούσες γιὰ πανιά καὶ γιὰ κατάρτια μικρῶν πλοίων, πού ἀρμένιζαν σὲ μιὰ πρωϊνὴ, ἀχνιστὴ θάλασσα. Καὶ τόσο τέλεια ἦταν ἡ παραίσηση, πού πολλοί, μὲ μάτι μαυρισμένο ἀπὸ τὰ μονοπάτια, τὰ κατσάβραχα καὶ τὶς κλεισοῦρες, φώναζαν μὲ χαρὰ μεγάλῃ καὶ μὲ ἓνα στόμα, σὰν τοὺς μυρίους τοῦ Ξενοφῶντα:

— Θάλασσα!... Θάλασσα!...

* Ὅσο προχωροῦσαμε ὑστερὰ πάνω στὸ μαϊάνδρο τῆς κατηφορίας γιὰ τὴν πολιτεία, πρόβαλλαν μιὰ - μιὰ οἱ λεπτομέρειές της, οἱ γελαστοὶ μπαξέδες τῶν ἀρχοντικῶν σπιτιῶν, τὰ τζαμιά της, τὸ δάσος τῶν μιναρῶν, πού τοὺς συναγωνίζονταν στὸ ὕψος μὲ τὸ καμπαναριὸ τῆς Ἑλληνικῆς μητροπόλεως, μὲ τ' ἄσπρα τόξα τῆς γεμᾶτα γαλάζιο οὐρανό, τ' ἄφθονα κρεμάμενα νερά, οἱ ἀπειροὶ μικροὶ καταρράχτες, πού ὁ ευχάριστος σάλαγός τοὺς ἀκουγόταν ἀπὸ μακριὰ, τὰ γεμᾶτα μυστήριον καφάσια, ὅταν μπαίναμε στὴν πολιτεία, τότε καὶ τότε ζευγάρια τρυφερά μάτια, πού κάτω ἀπὸ τὴ μυστικὴ γοητεία τοὺς οἱ ἄντρες πῆραν τὸ πιο ἀρειμάνιον ὕψος, οἱ σαλπικτέες ἀνακάλυψαν τὸ πιο φαῖδρὸ ἐμβατήριον, τ' ἄλλο, τὸ πιο περήφανον βῆμα καὶ τὴ φάλαγγα ὁλάκερῃ συνεπῆρε τὸ ἡδονικὸ ἀνατρίχιασμα τοῦ θριάμβου. Ἀπὸ τὰ μπαλκόνια οἱ Ἑλληνίδες δακρυσμένες, μὲς ἔβαιναν μὲ λουλούδια, με κουφέτα, μὲ ρύζι, σα γαμπροὺς, καὶ οἱ ἄντρες μαζεμένοι ἐδῶ κι' ἐκεῖ, στα σταυροδρόμια, ἐσκίζαν τὰ φέσια τοὺς καὶ ζητωκραύγαζαν. Ἡ κεφαλὴ

της φάλαγγας με τον Αρχιστράτηγο Διάδοχο, τους πρίγκιπες και τους αξιωματούχους του επιτελείου, ξεσήκωνε φρενιασμένη θυέλλα ενθουσιασμού. Φιλούσαν τις μπότες τους, τ' άλογά τους, ό,τι μπορούσαν να ζυγώσουν. Οι πρίγκιπες κι' οι αξιωματούχοι του επιτελείου για να δείξουν τη χαρά τους, αντί για λοφία είχανε βάλει στα πηλήκιά τους κάτι κίτρινα αγριολούλουδα, που είχανε κόψει στο πεδίο των επιχειρήσεων.

Αν εξαιρούσε κανείς αυτά όλα, η Βέροια είχε τη συνηθισμένη καθημερινή της όψη. Έμεινε σχεδόν ανέγγιχτη, γιατί δε μεσολάβησε πολύς χρόνος από τη στιγμή πουφυγε ο τούρκικος στρατός ώσπου μπήκε ο δικός μας. Όταν έφτανε ο Μάνος, κατά τις οχτώ, στην πλατεία του Διοικητηρίου, όπου τον πρόσμεναν συνταγμένοι σαν στρατιώτες, ο μητροπολίτης, οι Έλληνες πρόκριτοι και οι Τούρκοι μπέηδες, ακουγόντανε ακόμα τα σφυρίγματα του τραίνου, πουφευγε με το τελευταίο τούρκικο τάγμα.... Οι πλούσιοι μπέηδες, από το άλλο μέρος, ήτανε τύποι μάλλον διεθνείς, όπως όλοι όσοι αισθάνονται βαριά την τσέπη τους. Το συμφέρον αυτό, μονάχα, κανόνιζε κάθε φορά τα δημόσια φρονήματα και τα πολιτικά αισθήματά τους.

Οι μπέηδες, λοιπόν, με τη λεπτή εκείνη όσφρηση που έχουν σ' αυτές τις περιστάσεις οι όμοιοί τους, είχανε νιώσει από μέρες τη θέση των πραγμάτων και, καθώς είχανε διδαχτεί πολλά από όσα είχανε γίνει στα Σέρβια, είχαν εξαντλήσει όλη τους την επιροή, την κοινωνική δύναμη και το γόητρό τους πάνω στον όχλο των ομοθρήσκων τους. Στις κρίσιμες στιγμές, πουφυγε ο τούρκικος στρατός, είχανε πετύχει να καταπραΰνουν τον ερεθισμό και να προλάβουν αντεκδίκηση εναντίον των χριστιανών που το άφευκτο αποτέλεσμά τους θα ήτανε μια εξέγερση αντίροπη των χριστιανών, μόλις ο ελληνικός στρατός θα παρουσιαζότανε μπροστά στην πόλη. Και τα έξοδα θα τα πλήρωναν αυτοί.

Την πολιτική τους, οι μπέηδες της Βέροιας, συμπλήρωσαν με άμεση συνεννόηση με τους Έλληνες πρόκριτους, που τους εξομολογήθηκαν ότι, αν εξασφαλιζότανε η περιουσία τους, αδιαφορούσαν τέλεια αν οι οφειλότες τους θα πιάνονταν στο εξής από τους χωροφύλακες του Σουλτάνου Μωάμεθ του Ε' ή του Βασιλιά Γεωργίου του Α'. Και τους παρακάλεσαν να εξαντλήσουν αυτοί την επιροή τους στον ελληνικό πληθυσμό. Κι έτσι λείψανε όλα τα δυσάρεστα μιας ξαφνικής αλλαξοκυριαρχίας, οι φόνοι, οι εμπρησμοί κι οι διαρπαγές. Ο Τούρκικος όχλος, άλλωστε, άμα δεν του υποδαυλίσεις τον θρησκευτικό του φανατισμό, άμα δεν τον ερεθίσεις, είναι πρόθυμος να δέχεται και τα πιο φοβερά περιστατικά με φιλοσοφική απάθεια. Γιατί νιώθει το Θεό πατέρα του κακού, όπως ακριβώς και του αγαθού. Από το άλλο μέρος, όσο του αρέσει να επιβάλλει τη δύναμή του και τη θέλησή του, άλλο τόσο ξέρεi να σέβεται και να υπομένει καρτερικά τη δύναμη του άλλου. Ο Τούρκος, νικημένος, είναι ο πιο πειθήνιος άνθρωπος. Η ηθική, παθητική και σιωπηλή αντίδραση εναντίον της βίας του νικητή, που θέλει συνειδηση κάπως αναπτυγμένη, του είναι άγνωστη. Οι μόνοι άνθρωποι, που η πολιτική των μπέηδων δεν κατάφερε να κερδίσει καθόλου, ήταν οι νοικοκυραίοι, που αποτελούσαν τη μεσαία τάξη, αυτή που σ' όλες τις χώρες είναι - και θα είναι επί πολλούς αιώνες, για πάντα ίσως - ανεξάντλητη εστία εθνικού αισθήματος. Ενώ οι ακτήμονες του όχλου, μαζεμένοι στα πεζοδρόμια ή στα σταυροδρόμια, μας βλέπανε να παρελαύνουμε με την απλή περιέργεια θεατών ταινίας κινηματογράφου. Οι μικρονοικοκυραίοι, αφού φρόντισαν να κλείσουν τα μαγαζιά τους, για καλό και για κακό, μας ρίχνανε, πίσω από τα θολά τζάμια των μικρών καφε-

νείων, ματιές γεμάτες από δύσκολα συγκρατούμενο μίσος...

Πήραμε τον δρόμο για τον τούρκικο στρατώνα, κτίριο απλόχωρο σε σχήμα κεφαλαίου Πι, πάνω σε ύψωμα που επιτηρούσε όλη την πολιτεία. Βρήκαμε υλικό στρατωνισμού, κρεβάτια, κουβέρτες, όπλα, χάρτες επιτελικούς, σχέδια έργων αμυντικών της Κωνσταντινούπολης, ένα σωρό πράγματα που οι Τούρκοι, πάνω στο σάστισμα της φυγής, είχαν ανακατέψει με τον πιο περίεργο τρόπο. Το επιτελείο έπιασε τη μια πτέρυγα, το προσωπικό των γραφιάδων, ιπποκόμων και υπηρετών την άλλη. Και τα συντάγματα καταυλιστήκανε σ' ένα μεγάλο χώρο πίσω από τους στρατώνες, που ήσκιωναν μεγάλα δέντρα και όπου τρέχανε δροσάτες, πλήθος νεροσυρμές.

Οι πιο προνοητικοί από τους άντρες, βλέποντας την καλοκαιριά, φρόντισαν ν' αλλάξουν ασπρόρουχα, σε κάποιαν απάνεμη γωνιά ο καθένας, και να μπουγαδιάσουν τα λερωμένα τους. Άλλοι, ξαπλωμένοι στη χλόη, γράφανε με μολύβι στα σπίτια τους, έχοντας για γραφείο το σάκο τους ή κάποιο κοτρώνι, ενώ οι φουκαράδες οι αγράμματοι γύριζαν με μια κόλλα χαρτί, ζητιανεύοντας... γραμματέα. Εννοείται ότι με μεγάλη δυσκολία, μ' ατέλειωτα παρακάλια, πολλές φορές και με δάκρυα κατάφερναν, μέσα σε κείνη την αναμπουμπούλα, να βρουν ένα άνθρωπο πρόθυμο να θυσιάσει την ώρα του, για να βάλει σε μια υποφερτή τάξη και να κλείσει σε φάκελο τις ανεξάντλητες τρυφερότητες, τις εντυπώσεις, τις ερωτήσεις, τέλος, ενός χωριάτη στους δικούς του. Και οι πιο απλοί αυτοί άνθρωποι, που σ' όλη την εκστρατεία δείξαν μοναδική αλληλεγγύη και φιλαλληλία, όταν, εννοείται, η αυτοσυντήρηση δεν έφερνε αντιλογίες, αγανακτούσαν, όχι άδικα, για τη σκληρότητα των μορφωμένων συναδέλφων τους.

«Οι υπόλοιποι άντρες είχανε χωθεί, κατά μπουλούκια, στον μικρό λαβύρινθο, με τα λασπωμένα δρομάκια, της πολιτείας... Οι πιο ματαιόδοξοι πλημμύρισαν τα κουρεία, γιατί βιάζονταν, πάνω απ' όλα, να γίνουν ωραίοι, ενώ άλλοι πιο πρακτικοί πήραν παγάνα τα μαγαζιά για φαγώσιμα, γλυκά, πιοτά, καπνό και μάλλινα εσώρουχα, γιατί το κρύο είχε αρχίσει, τελευταία, να είναι ανυπόφορο κάτω από το αντίσκηνο. Λίγα μαγαζιά ήταν ανοιχτά. Η προσφορά πολύ μικρή κι η ζήτηση τόσο μεγάλη, που η τιμή των πραγμάτων ανέβαινε από στιγμή σε στιγμή, διπλασιαζότανε, τριπλασιαζότανε, τετραπλασιαζότανε, ο δε αγοραστής έπρεπε νάχει την υπομονή του Ιώβ.

Οι ορεινές και σύντονες πορείες σε μέρη σχεδόν έρημα και ο καθημερινός κίνδυνος θανάτου είχαν ξευτελίσει την αξία του χρήματος στα μάτια των αντρών, η δε ζωηρή επιθυμία για πράγματα που τα είχανε στερηθεί, τους είχε οπλίσει μ' ένα είδος μαρτυρικής υπομνήης, σε τρόπο που να τους φαίνεται το πιο φυσικό πράγμα του κόσμου να πληρώνουν τρεις χρυσές δραχμές για μια πλακίτσα σοκολάτα, για να την πάρουν μετά δύο ώρες από τη στιγμή που τη ζήτησαν. Γιατί μπροστά από κάθε ανοιχτή πόρτα μαγαζιού γινόταν ατέλειωτη ουρά από διαγκωνιζόμενους αγοραστές, όπως στις θυρίδες των μεγάλων ευρωπαϊκών θεάτρων στην πρώτη παράσταση νέου έργου, με τη διαφορά, εννοείται, ότι καμιά τάξη δε μπορούσε να τηρηθεί εκεί. Όλοι σπρώχνανε, όλοι τσαλαπατούσαν, πνίγονταν, ασφυχτιούσαν και τέλος πιάνονταν και παρακαλούσαν την επέμβαση των περιπόλων.

Μέσα σ' εκείνα τ' ανθρωποστοιβάγματα κυκλοφορούσαν, γεμάτα ευκαμψία, τα Εβραϊόπουλα, οπλισμένα μ' όλη την εμπορική πονηριά της φυλής τους και την πατροπαράδοτη άβυσστη δίψα του κέρδους. Αυτά τα διαολάκια έπαιξαν ένα

σωρό άσχημα παιχνίδια εις βάρος των φαντάρων. Τους ζύγωναν, τους ξεμονά-
χιαζαν και τους ψιθύριζαν μυστικά, τάχα, ότι κάπου, εκεί κοντά, υπάρχει καπνο-
πωλείο, που φοβάται ν' ανοίξει μήπως του αρπάξουν το εμπόρευμα. Ότι ο κατα-
στηματάρχης, όμως, αν πήγαιναν να τον εύρουν αυτοί, που είναι ντόπιοι και τον
ξέρουν θα μπορούσε να τους δώσει τσιγάρα. Οι φαντάροι τους πίστευαν, κρα-
τούσαν έναν από τους μικρούς για όμηρο και παράδιδαν στους άλλους το χρήμα
και τις παραγγελίες. Πολλά τάλληρα έκαναν φτερά μ' αυτόν τον τρόπο. Κι όσο
για τον όμηρο εύρισκε πάντα τον καιρο να το βάλει στα πόδια μέσα στο μεγάλο
συνωστισμό και στη σύγχυση που επικρατούσε. Τέτοια μας σκάρωσαν, πολλά
και διάφορα, τα Εβραϊόπουλα...

Ωστόσο, ανάμεσα στους άντρες ήτανε και μερικοί που είχαν την ιδέα ότι δε
χρειαζότανε να διαθέσουν ούτε τόσο χρήμα ούτε τόση υπομονή, αλλ' ότι έφτανε
ν' απλώσουν το χέρι και να πάρουν ό,τι επιθυμούσαν. Δυστυχώς όμως γι'
αυτούς, το Γενικό Στρατηγείο, το Φρουραρχείο και οι περιπολάρχες δε συμφω-
νούσαν καθόλου. Όσοι θέλησαν να κάμουν πλιάτσικο τιμωρήθηκαν με τον
αρχέγονο τρόπο των κλεφτοκοτάδων. Δέθηκαν πιστάγκωνα και οδηγήθηκαν στη
στρατονομική φυλακή από τους πιο κεντρικούς δρόμους, με κρεμασμένα πάνω
τους τα κλεψιμείκα. Και όσοι είχαν την άτυχη έμπνευση ν' αρπάξουν χρωματι-
στά και χρυσοκέντητα σαλβάρια, τραβηγμένοι σαν τους άγριους από τα χρώμα-
τα και τα χρυσάφια, πέρασαν τους δρόμους μασκαρεμένοι, μ' αυτά, για να προ-
καλέσουν τα γέλια και τις κοροϊδίες...

Αυτός ο διάδοχος Κωνσταντίνος, που είχε γυρίσει κατά τις εννιά το πρωί από
την Κοζάνη, όπου είχε γίνει την περασμένη μέρα υποδοχή αποθεωτική στο βασι-
λιά Γεώργιο με αψίδες, λουλούδια, τραγούδια και δάκρυα, εμαστίγωσε με το ίδιο
του το χέρι δυό φαντάρους, που τους είδε να βγαίνουν φορτωμένοι λάφυρα από
κάποια πόρτα. Οι πλιατσικολόγοι, κατακόκκινοι από ντροπή, πέταξαν τα λάφυ-
ρα κι' ακίνητοι, με τα μάτια κάτω, δέχτηκαν τους βουρδουλισμούς, χωρίς να
πουν μια λέξη, ούτε ένα «άχ». Τα επεισόδια λοιπόν σταμάτησαν γρήγορα. Κι ως
τη στιγμή, που μια ντουζίνα σαλπικτές γύρισαν όλη την πολιτεία, σκορπίζον-
τας παντού τις στροφές της αποχώρησης, από τον πλατύ κεντρικό δρόμο ανέβαι-
ναν προς τα υψώματα των καταυλισμών οι χιλιάδες των αντρών, φορτωμένοι
ψωμιά, τυριά, γλυκά, μπουκάλες κονιάκ, πακέτα καπνό, καφέδες, ζάχαρες,
φανέλλες, κάλτσες όλα όμως ακριβοπληρωμένα.

Στο μεταξύ, πολλοί από τους αξιωματικούς και τους υπαξιωματικούς, ηγεμο-
νικά φιλωξενούμενοι από τους Έλληνες της Βέροιας, είχανε παραδοθεί στην
απόλαυση σπιτίσιων καλομαγειρεμένων φαγιών που είχανε τόσο επιθυμεί, ενώ
οι οικοδεσπότες, οι γυναίκες και τα κορίτσια τους, με φούστες «αντραβέ»,
που συναγωνίζονταν σε κομψότητα τις παριζιάνικες, και πρόσωπα που άστρα-
φταν από χαρά, σερβίριζαν όρθιοι - κατά το παλιό μακεδονικό έθιμο - τους
απρόοπτους κι αγαπημένους ξένους».

ΣΤΗ ΝΑΟΥΣΑ...

Εξάλλου, ολόκληρο το ΙΗ' κεφάλαιο του βιβλίου του (σελ. 140-153) τούτου
αφιερώνει ο Σπ. Μελάς στην «Αποστολή στη Νάουσα» και περιγράφει (με τη
γνωστή γλαφυρότητα και «δυνατή» πέννα του) την επίσκεψή του στον τότε δή-
μαρχο της Νάουσας «Χατζή Μαλούση» ή «Χατζηντώνο», στον οποίο έφθασε με
οδηγό ένα Τούρκο μπαξεβάνη, προκειμένου να ζητήσει να του δώσει 4-5 καβα-

πόλου. Αν και το τάγμα μας ήτο προφυλακαί, αν και επανειλημμέναι διαταγαί εδόθησαν να μη ανάψωμεν φωτιαίς, οι στρατιώται επεδόθησαν εις κυνήγιον γάλων και χηνών, εκ του πλησίον χωρίου και έψηνον όλην την νύκτα. Τόση δε αφθονία ήτο ώστε αναλογούσε 1 γάλος εις κάθε στρατιώτην. Χάρις εις την φροντίδα του λοχαγού μας μας εφάγαμε ψωμί. Είχε μείνει ο Ανθυπολ. Λεμπέσης με 20 άνδρας εις γειτονικόν χωρίον, επλήρωσαν, εξύμωσαν και έφερον το εσπέρας αραποσιτόψωμο και αρκετόν μάλιστα εις τοιαύτην περίστασιν. Κρέας λοιπόν και βομπότα ήρκεσαν να επαναφέρουν τας δυνάμεις μας»...

Αυτές ήσαν οι διηγήσεις των αυτοπτών μαρτύρων, που προαναφέραμε.

III. ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ

(ΓΛΙΤΩΣΑΜΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ, ΜΑΣ ΕΜΕΙΝΕ, ΟΜΩΣ, Η ΤΟΥΡΚΟΝΟΟΤΡΟΠΙΑ)

Αν τώρα θελήσουμε να ξεφύγουμε κάπως από εκείνα τα γεγονότα του παρελθόντος και να βγάλουμε κάποια ωφέλιμα συμπεράσματα για το σήμερα και το μέλλον, πρέπει να σημειώσουμε ότι στην πολυκύμαντη ζωή των λαών και των ανθρώπων είναι αμφιλεγόμενο το θέμα, εάν είναι, ιστορικά, πιο σημαντική η ημέρα που αρχίζει μια σκλαβιά ή, αντίθετα, εκείνη που θυμίζει την αποτίναξη ενός τυραννικού ζυγού. Όποια, όμως, απάντηση και αν δώσει κανένας, γενικά, στο ερώτημα τούτο, στη συγκεκριμένη περίπτωση μας γιορτάζομε το χαρμόσυνο γεγονός της αναγεννήσεως του Φοίνικα του Ελληνισμού μέσα από τη γεννοφώρα στάκτη, η οποία φώλιαζε στη ζειδωρη ζεστασιά, που διατηρούσε σε κάποια ιδιόρρυθμη κατάσταση (μεταξύ υπάρξεως και ανυπαρξίας) μια μικρή φλόγα, που τρεμόσβηνε, ανάλογα με τις εκάστοτε, καλές ή κακές, στιγμές του ελληνικού λαού, του πιο περιεργου, με τις μοναδικές (ομαδικές και ατομικές) πράξεις ηρωισμού και θυσίας αλλά και με τις απεριγράπτες εθνοκτόνες στιγμές, της διχόνοιας και των αλληπάλληλων, εμφύλιων σπαραγμών, με αποτέλεσμα να κερδίζει μεν τους πολέμους, μα να χάνει ύστερα τις μάχες στις ειρηνικές περιόδους...

Και, βέβαια, δεν μαζευτήκαμε εδώ για να κάνουμε ιστορικές αναλύσεις και αυτοκριτική. Όμως, διερωτάται κανένας ποιά θα ήταν η μονιμότερη σκοπιμότητα και χρησιμότητα από παρόμοιες συγκεντρώσεις και ομιλίες, αν δεν επιδιώκαμε να ωφεληθούμε, ως ομάδα και ως άτομα χωριστά, από τα διδάγματα της ιστορίας; Και αν τούτο είναι συζητήσιμο, προκειμένου για άλλες χώρες, των οποίων ο ιστορικός βίος περπατάει, συνήθως, σε ήρεμες και απλόχωρες λεωφόρους, για την Ελλάδα και τους Έλληνες δεν συμβαίνει το ίδιο, γιατί ο ηρωϊκός τούτος τόπος και λαός βρίσκονται συνέχεια σε εμπόλεμη κατάσταση, μια και κινδυνεύουν διαρκώς από πολλούς εχθρούς, εξωτερικούς και εσωτερικούς. Και τούτο οφείλεται, προφανώς, στη θέση της χώρας, όπως τη θέλησε η γεωγραφία, και στον προορισμό του λαού της, όπως τον προσδιόρισε η ιστορία. Συνεπώς, αν θέλουμε να κλείσουμε το σημερινό περιδιάβασμά μας στα ιστορικά γεγονότα εκείνης της εποχής με κάποια ωφέλεια, αν επιζητούμε να συλλάβουμε τον σκοπό της ιστορίας, θα πρέπει να αναλογιστούμε και να διερωτηθούμε αν, πραγματικά, ελευθε-

Η ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΡΟΤΑΡΙΑΝΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΒΕΡΟΙΑΣ κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΑΛΑΪΤΖΗ ΣΤΗΝ ΕΤΗΣΙΑ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΣΤΙΑΣΗ

Στρατηγέ μου, αγαπητοί μου Πρόεδροι, αγαπητέ μου πρόεδρε των Λαΐων, κυρίες και κύριοι, φίλοι Ροταριανοί, φίλοι Λαΐων. Η σημερινή πανηγυρική μας συνεστίαση, είναι αφιερωμένη στην απελευθέρωση της Βέροιας και της Νάουσας από τον τουρκικό ζυγό.

Σήμερα θυμόμαστε και τιμούμε όλους εκείνους τους ανθρώπους που θυσίασαν την ζωή τους για την δική μας ελευθερία, πρόοδο και προκοπή. Το πολύτιμο για μας έργο τους που πέρασε στην αιωνιότητα, η ένδοξη και ζωντανή μνήμη τους, σκιαγραφούν τα πορτραίτα των δικών μας ιδανικών και χαράσσουν τον δρόμο της ζωής. Είναι η ιστορική κληρονομιά μας που οφείλουμε να διαφυλάξουμε εμείς, και να την παραδώσουμε ανέπαφη και στα παιδιά μας.

Αγαπητοί μου φίλοι, η ιστορία δεν γράφτηκε μόνον με το αίμα των ηρωικών εκείνων ανθρώπων, αλλά είναι έργο και των ιστορικών, των ερευνητών των γεγονότων, που με την γραφίδα τους φωτίζουν και περιγράφουν τις πράξεις τους. Γιατί χωρίς αυτούς θα ήταν αδύνατο εμείς οι μεταγενέστεροι να γνωρίζουμε όλες τις λεπτομέρειες των έργων τους. Χάρη σ' αυτούς κατόρθωσαν ναιπαρμείουν στην επικαιρότητα γεγονότα τα οποία σίγουρα θα είχαν σβήσει από την μνήμη των ανθρώπων στα βάθη των αιώνων.

Δύο πρόσωπα άρρηκτα δεμένα μεταξύ τους, και που χωρίς το δεύτερο ασφαλώς δεν θα υπήρχε ούτε το πρώτο. Το έργο του ερευνητή της ιστορίας είναι εξίσου δύσκολο και κοπιαστικό. Προϋποθέτει άνθρωπο προικισμένο, ακέραιο, ειλικρινή και με τεράστιες γνώσεις.

Με αυτά τα χαρίσματα και προσόντα, είναι άφθονα πλημμυρισμένος και ο σημερινός μας ομιλητής και συμπολίτης, κ. Γιώργος Χιονίδης, γνωστός άλλωστε και από παλαιότερες ομιλίες του.

Άνθρωπος που αναδύθηκε από τα σπλάχνα αυτού του τόπου, ανδρώθηκε και μορφώθηκε, με υψηλά ιδανικά από τον δάσκαλο πατέρα του. Κάτοχος δύο πτυχίων, της Παντείου και Νομικής σχολής της Θεσσαλονίκης. Εμείς οι Βεροιώτες τον γνωρίζουμε ως δικηγόρο, πρώην βουλευτή, ιδρυτικό μέλος του ΚΟ.ΔΗ.ΣΟ., και υποψήφιο ευρωβουλευτή. Οι Κατερινιώτες τον γνωρίζουν και ως Νομάρχη επί κυβερνήσεως εθνικής ενότητας. Δημοσιογράφος και αρθρογράφος εφημερίδων Αθηνών και Θεσσαλονίκης και ιδιαίτερα της Βέροιας. Εκδότης πολλών μελετών και βιβλίων ιστορικού περιεχομένου ατόμων και γεγονότων, ιδίως της περιοχής της Βέροιας, της οποίας έγραψε και την τρίτομη ιστορία. Έγραψε και νομικές μελέτες από τις οποίες 27 δημοσιεύθηκαν σε νομικά περιοδικά. Διετέλεσε γενικός γραμματέας του δικηγορικού συλλόγου, του μορφωτικού κέντρου, του τουριστικού ομίλου Βεροίας και άλλων συλλόγων. Είναι τακτικό μέ-

λος της εταιρίας Μακεδονικών σπουδών, της Ελληνικής ιστορικής εταιρίας, της εταιρίας ιστορικών σπουδών του νεωτέρου ελληνισμού, της επιτροπής Ποντιακών μελετών, του σωματείου ιστορικών συγγραφέων Αθηνών, και της ανθρωπολογικής εταιρίας Ελλάδος κ.λ.π.

Αγαπητοί μου φίλοι, προτού δώσω το μικρόφωνο στον ομιλητή μας που με το μοναδικό και προσωπικό του τρόπο, θα ξαναζωντανέψει την λαμπερή εκείνη εποχή, θα ήθελα να αφιερώσω και λίγα λόγια στην σημερινή μας συνεστίαση.

Εκφράζω ιδιαίτερα την χαρά μου για την πρωτοτυπία αυτής της συγκέντρωσης. Σήμερα καλέσαμε κοντά μας τον Πρόεδρο και τα μέλη της λέσχης Λαΐονς Βεροίας για να γιορτάσουμε μαζί την απελευθέρωση της πόλης μας. Χαιρετίζουμε λοιπόν θερμά την παρουσία τους και ευχόμαστε η πρώτη αυτή εκδήλωση να έχει και συνέχεια. Εδώ θεωρώ υποχρέωσή μου, σαν πρόεδρος του Ροταριανού Ομίλου Βεροίας να ευχαριστήσω την λέσχη Λαΐονς, Βεροίας για την ευγενή τους χειρονομία εις μνήμην του ζεύγους Καλαμάτα. Είναι μία αξιόπαινη πράξη που τους τιμά ιδιαίτερα. Επίσης χαιρετίζουμε την παρουσία όλων των γειτονικών ομίλων, και για πρώτη φορά τον Ροταριανό όμιλο της Νάουσας.

Και τώρα παρακαλώ τον κ. Χιονίδη να έρθει στο βήμα, περιμένουμε εξάλλου με μεγάλο ενδιαφέρον να ακούσουμε την ανάπτυξη του θέματός του.

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ

I. ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ *

Αγαπητοί φίλοι.

Συμπληρώνονται 73 χρόνια από τότε που απελευθερώθηκαν η Βέροια και η Νάουσα και γιορτάζουμε σήμερα τη σχετική επέτειο.

Πρέπει, όμως, να ευχαριστήσω το Προεδρείο σας, το οποίο μου ανέθεσε να μιλήσω σε μια τόσο πρωτόγνωρη σύναξη των Ροταριανών της Βέροιας και των... νεογέννητων της Νάουσας, σε μια φερέλιδα συνύπαρξη, η οποία σπάει σπασδήποτε και την ορατή ή και την αθέατη πλευρά του παγόβουνου, το οποίο ψυχραίνει συχνά τις σχέσεις γειτονίας των δύο πρώτων πόλεων του νομού μας.

Για να βοηθηθεί, λοιπόν, αυτή η προσπάθεια διεύρυντα το θέμα της ομιλίας μου (η οποία αναφερόταν, στην αρχή, στην απελευθέρωση της Βέροιας, μονάχα) και πρόσθεσα και όσα βρήκα και για τα γεγονότα στη Νάουσα, την επόμενη ημέρα, δηλαδή τη 17η Οκτωβρίου 1912.

Πριν δύο χρόνια, την ίδια εποχή, μίλησα, στη Βέροια και στη Θεσσαλονίκη, με το θέμα: «Η απελευθέρωση της τουρκοκρατούμενης Βέροιας (16.10.1912) και η διένεξη Ε. Βενιζέλου - Κωνσταντίνου» και η διάλεξη τούτη εκδόθηκε ύστερα (Θεσσαλονίκη, 1983) σε βιβλιαράκι, από τον Σύλλογο Βεροϊέων της Θεσσαλονίκης. Επομένως, δεν θα επαναλάβω εδώ όσα σχετίζονται με τον Μακεδονικό Αγώνα (για τον οποίο έκανα ειδική ομιλία) ή με την προετοιμασία του (πρώτου) Βαλκανοτουρκικού πολέμου και με τις αλληπάλληλες αφιμαχίες του Έλληνα πρωθυπουργού Ε. Βενιζέλου και του αρχιστρατήγου και διαδόχου Κωνσταντίνου, οι οποίες υπήρξαν το προανάκρουσμα του κατοπινού εθνοκτόνου Εμφυλίου Διχασμού, ο οποίος έχει αφήσει τα ίχνη του ακόμα και στη σημερινή κοινωνία μας. Ούτε θα μνημονεύσω όσα αναφέρονται στην κίνηση του ελληνικού και τουρκικού στρατού και στις μάχες, οι οποίες έλαβαν σε διάφορες πόλεις και τοποθεσίες πριν ο ελληνικός στρατός μπει στη Βέροια και στη Νάουσα, γιατί υπάρχουν εκεί γραμμένα. Η επανάληψή τους, εδώ, θα ήταν περιττή και εκτός του σημερινού θεματός μου, που είναι να ακούσουμε όσα ενδιαφέροντα διηγήθηκαν μερικοί γνωστοί και άγνωστοι, οι οποίοι έζησαν, οι ίδιοι, εκείνα τα γεγονότα. Συνεπώς, όλα, τα άλλα, θα τα θεωρήσουμε ως γνωστά.

Για την απελευθέρωση της Βέροιας και της Νάουσας έγραψαν αρκετοί, ιστορικοί, δημοσιογράφοι, λογοτέχνες (επαγγελματίες ή όχι), στρατιωτικοί (μόνιμοι ή έφεδροι) κ.α., Έλληνες και ξένοι.

Εμείς, θα διαλέξουμε τα πιο χαρακτηριστικά σημεία της διηγήσεως μερικών Ελλήνων από αυτούς, και θα προσπαθήσουμε, στα στενά χρονικά πλαίσια μιας ομιλίας, να δώσουμε το πνεύμα εκείνης της εποχής και τα πιο εντυπωσιακά γεγονότα.

Θα αρχίσουμε με όσα διαδραματίστηκαν στη Βέροια (διότι προηγήθηκε η απελευθέρωσή της, κατά μία ημέρα, στις 16 Οκτωβρίου) και, συγχρόνως ή χωριστά, στο τέλος, θα σας πω και όσα ξέρω για την απελευθέρωση της Νάουσας, τα οποία δημοσίευσα ήδη στο 25ο τεύχος του εξαιρέτου περιοδικού της «Νιάουστα» (του τριμήνου Οκτωβρίου - Νοεμβρίου - Δεκεμβρίου 1983, σελ. 136-137 και 139), γιατί είναι, βέβαια, πιθανό να τα διάβασαν οι φιλοξενούμενοί μας και να τα θυμούνται αλλά, ασφαλώς, δεν θα τα γνωρίζουν οι περισσότεροι, και κυρίως οι Βεροιώτες-ισσες.

Απ' εκείνη τη μελέτη μου, θα επαναλάβω λίγες, γενικές πληροφορίες. Όλα

* Κείμενο ομιλίας, που έγινε στην «Ελλά» της Βέροιας, τη 16-10-1985, με τη φροντίδα του Ροταριανού Ομίλου της ίδιας πόλεως.

έδειχναν, από ημέρες, ότι δεν θα αργούσε να έλθει «το Ελληνικό», όπως έλεγαν, πολύ χαρακτηριστικά, οι Έλληνες. Λίγες ημέρες πριν την απελευθέρωση οι Τούρκοι, και ιδιαίτερα οι προύχοντες της Βέροιας, πανικοβλήθηκαν, γιατί φοβήθηκαν ότι κινδύνευε η ζωή τους. Έτσι, λοιπόν, μάζεψαν όσα πράγματα μπορούσαν και ετοιμάστηκαν να φύγουν για τη Θεσσαλονίκη και για αλλού, με τον σιδηρόδρομο.

✓ Τότε επενέβηκε ο αξιόλογος μητροπολίτης Καλλίνικος Δελιγκάνης (και γνωστός, δόκιμος εκκλησιαστικός συγγραφέας) και, σε συνεννόηση με τον Τούρκο δήμαρχο Χαλήλ Αλή Βήη, επακολούθησε σύσκεψη Ελλήνων και Τούρκων, στην οποία αποφασίστηκε να καλύψει η μία εθνότητα την άλλη από άποψη ασφάλειας και ακεραιότητας της ζωής και της παρουσίας όλων και από τους δύο στρατούς. Προς τον σκοπό αυτόν συστήθηκε και μεικτή πολιτοφυλακή, που ανέλαβε το έργο, το οποίο - όπως φαίνεται - εξετέλεσε με επιτυχία, μια και η απελευθέρωση της Βέροιας έγινε με εντελώς αναίμακτο τρόπο.

Στο βιβλίο πρακτικών της «Διαρκούς Αντιπροσωπείας» της ελληνικής Κοινότητας της Νάουσας (σελ. 65) βρήκα να γράφονται τα εξής, στη συνεδρίαση της 14.10.1912:

«Ο... ( ) ανήγγειλε τη συνελεύσει, ότι ο Μητροπολίτης επρόκειτο να έλθι, αλλ' ένεκα απροόπτων περιστατικών ανεβλήθη η άφιξις αυτού.

Ότι εν Βεροία, ένεκα της αναπτυχθείσης τρομοκρατίας, ο Μητροπολίτης μετά του Καϊμακάμη (Τούρκου διοικητή), κατελθόντες εις τον (σιδηροδρομικόν) σταθμόν ενεκαρδίωσαν τους φεύγοντας και έπεισαν αυτούς να επιστρέψωσι. Το αυτό δε και ενταύθα εγένετο χθες και ότι πρέπει να περιμένωμεν τα γεγονότα μετά ψυχραιμίας».

Όταν λοιπόν μπήκε στην πόλη ο πρώτος Έλληνας αξιωματικός, ο ανήσυχος και ζωντανός ήλαρχος Μάνος, που τα ίδια έκαμε και σε άλλες πόλεις, όλος ο λαός τον υποδέχτηκε, ενώ πολλοί Βεροιώτες είχαν βγει προς τις δυτικές εξόδους της πόλεως για να προϋπαντήσουν τους απελευθερωτές. Οι Έλληνες, βέβαια, παραληρούσαν από χαρά, πετούσαν τα φέσια τους και έκλαιγαν, ψάλλοντας ή αναφωνώντας «Χριστός Ανέστη»!! Όμως, δεν υστερούσαν, με δηλώσεις υποταγής, και οι Τούρκοι κάτοικοι της πόλεως, ιδιαίτερα οι προύχοντες (μπέηδες) και ο εβραϊκός πληθυσμός, άσχετα ποιά ήσαν τα αληθινά συναισθήματά τους, που τα φώλιαζαν κρυφά στις καρδιές τους. Έτσι, στην επίσημη παράδοση της πόλεως, που έγινε από τον μητροπολίτη, μετείχε και ο Τούρκος δήμαρχος (και πρέπει να σημειωθεί το περίεργο γεγονός ότι έμεινε τούτος στο αξίωμα τούτο της πόλεως μας μέχρι και τον Αύγουστο του 1916, όπως, άλλωστε, έγινε και σε όσες άλλες πόλεις βρέθηκε να υπάρχει Τούρκος εκλεγμένος δήμαρχος), όπως και στην επίσημη θρησκευτική λειτουργία, που έγινε στη μητρόπολη.

Τα σπίτια άνοιξαν διάπλατα τις πόρτες τους. Τα βαρέλια με κρασιά ξεχειλίσαν και οι φούρνοι των μαχαλάδων και οι κουζίνες των σπιτιών έψηναν συνεχώς φαγητά και ψωμί, μια και υπήρχαν πολλοί στρατιώτες, που ήταν νηστικοί από αρκετές ημέρες και είχαν στερηθεί ακόμα και το ψωμί!!

Μόλις άνοιξαν τα καταστήματα, οι χιλιάδες στρατιώτες ρίχτηκαν στην αγορά τροφίμων και άλλων πραγμάτων, όταν οι καταστηματάρχες δεν τους τα δώριζαν ή δεν τους τα πουλούσαν πιο φθηνά από το κανονικό. Έτσι, σχηματίστηκαν ουρές απ' έξω από τα καταστήματα. Παρουσιάστηκαν, βέβαια, και λίγες περιπτώσεις πλιατσικολόγων, που τιμωρήθηκαν από τον διάδοχο - αρχιστράτηγο

Κωνσταντίνο, που κρατούσε την πειθαρχία σε υψηλό επίπεδο, με επιτυχία.

Τέλος, συγκροτήθηκε επιτροπή Βεροιωτών, που μάζεψε τα άδεια βαρέλια και ξυλεία, για να χρησιμεύσουν στην κατασκευή ή στην επισκευή γεφυρών, δηλαδή για γεφυροκατασκευές.

Μάλιστα, ο Βίκτ. Δούσμανης, αναφέρει (Απομνημονεύματα. Ιστορικοί σελίδες, τας οποίας έζησα, Αθήναι, α.ε.ε. (1946;), σελ. 69-70) και ότι αποσοβήθηκε στρατιωτική στάση (στη Βέροια) από μέρους στρατιωτών της ΙΙΙ μεραρχίας, οι οποίοι ζητούσαν και είχαν ως μοναδικό τους αίτημα και σύνθημα το: «Ψωμί, ψωμί»!! Ναι, το ψωμί, αν είναι δυνατόν να γίνει τούτο πιστευτό ή κατανοητό στη σημερινή καταναλωτική εποχή μας, όπου και το «παντεσπάνι» της Μαρίας Αντουανέτας δεν θα μπορούσε να αποτελέσει ούτε θέμα συζητήσεως και όχι πραξικοπήματος. Πάντως, χρειάστηκε η μεσολάβηση - επέμβαση του Κωνσταντίνου, ο οποίος τους είπε ότι δεν μπορούσε να κάνει τίποτε εκείνη την ώρα και τέλειωσε λέγοντας: «Νά, εκεί πέρα είναι η Θεσσαλονίκη, πηγαίνετε εκεί να εύρετε ψωμί»!! Το άκουσμα και μόνο του ονόματος της μακεδονικής πρωτεύουσας είχε κατευναστική επίδραση στους στρατιώτες, οι οποίοι ξέσπασαν σε ζητωκραυγές!! Φαίνεται όμως ότι μετά τούτο βελτιώθηκε η κατάσταση στη διανομή ψωμιού.

Στη Βέροια έγινε, τότε, και η χειροτονία σε αρχιμανδρίτη του στρατιωτικού ιερέα Παντελεήμονα Φωστήνη, με απαίτηση του στρατεύματος, γιατί επέδειξε εξαιρετική φροντίδα για τούτο, στις μέχρι τότε μάχες. Πρόκειται για τον ύστερα πολύ γνωστό μητροπολίτη Χίου, ιδρυτή του ομώνυμου εκκλησιαστικού τάγματος.

Γράφτηκε, μεταξύ άλλων, ότι, όταν ο διάδοχος Κωνσταντίνος πήγαινε στην εκκλησία της μητροπόλεως της πόλεώς μας για να παρακολουθήσει την εορταστική λειτουργία, ξεπετάχτηκε μπροστά του μια κυρία και τον σταμάτησε λέγοντας: «Μεγαλειότατε, αργήσατε να μας ελευθερώσετε, εμείς σας καρτερούσαμε, με λαχτάρα, χρόνια τώρα». Ο αρχιστράτηγος γέλασε, έκπληκτος και απάντησε: «Τώρα ήταν το θέλημα του Θεού, σεβαστή μου κυρία...».

II. ΤΙ ΓΡΑΦΟΥΝ ΑΥΤΟΠΤΕΣ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

Φοβούμαι όμως ότι σας κούρασα με τις γενικότητες και δεν αντέχω πια στον πειρασμό να μη αναφερθώ ειδικά στις περιγραφές τεσσάρων Ελλήνων (μη συμπολιτών μας), που έζησαν οι ίδιοι τα γεγονότα, τα οποία περιγράφουν με γλαφυρότητα, φιλαλήθεια και με λεπτομέρειες, οι οποίες, συχνά, αναφέρονται, οι ίδιες, ή, κάπως, διαφορετικές από περισσότερους, δηλαδή τυχαίνει να επικαλύπτεται η αφήγηση του ενός από όσα όμοια, περίπου, διηγείται ο άλλος. Εντούτοις, άφησα απaráλλακτα όλα τα κείμενα (και έτσι συμβαίνει να επαναλαμβάνονται τα αυτά γεγονότα ή παρόμοιες κρίσεις), γιατί μ' αυτόν τον τρόπο επιβεβαιώνεται η αλήθεια και η ακρίβειά τους, με την αντιπαραβολή, τη σύγκριση και τη διωσταύρωση των κειμένων:

1. Ο ΘΕΟΔ. ΠΑΓΚΑΛΟΣ ΔΙΗΓΕΙΤΑΙ

Ο (ύστερα στρατηγός και γνωστός δικτάτορας) Θεόδωρος Πάγκαλος γράφει

στον 1ο τόμο του βιβλίου του «Απομνημονεύματα» του (Αθήναι 1950, τομ. 1ος, σελ. 192):

«Κατά την είσοδον του Γενικού Στρατηγείου, οι αξιωματικοί του Γενικού Στρατηγείου, οι Πρίγκηπες και οι ακόλουθοι αυτών έφεραν εις τα πηλίκια των, εν είδει λοφίων, άφθονα κίτρινα άνθη, με τα οποία είχαν κοσμηθή εις εκδήλωσιν της υπερβολικής χαράς και του ενθουσιασμού των επί τη καταλήψει της ωραίας και ιστορικής πόλεως της Βεροίας» και τους ειρωνεύεται, γιατί διάλεξαν λουλούδια με χρώμα κίτρινο, που δεν ήταν κατάλληλο για την περίσταση, μια και δεν συμβολίζει τη χαρά αλλά δείχνει το μίσος. Ο ίδιος αμφισβητεί (ο.π.π., σελ. 239) την ακρίβεια της πληροφορίας του Δούσμανη για την έλλειψη ψωμιού και στην πόλη μας (που όμως επιβεβαιώνουν και άλλοι) και ιδιαίτερα για τον κίνδυνο στάσεως απ' αυτόν τον λόγο, ενώ διηγείται με χάρη την εμφάνιση πολλών οικογενειών Ναουσαίων στο επιτελείο της VI μεραρχίας.

Αλλά οι Ναουσαίοι ήταν ανήσυχοι και μόλις πληροφορήθηκαν ότι ο ελληνικός στρατός κατέλαβε τη γειτονική τους πόλη Βέροια, δεν μπορούσαν πια να συγκρατηθούν και να τιθασεύσουν τον γνωστό αυθορμητισμό τους και τα μοναδικά πατριωτικά συναισθήματά τους.

Φόρτωσαν λοιπόν πολλά ζώα με διάφορα τρόφιμα και έφθασαν στη Βέροια.

Αξίζει όμως να δώσουμε την περιγραφή του γεγονότος, όπως, ακριβώς, τη διέσωσε ο Πάγκαλος, στο ίδιο βιβλίο του (σελ. 240):

«Εκτός των ανωτέρω θα εκθέσω και το εξής χαρακτηριστικόν γεγονός, το οποίον είμαι βέβαιος θα ενθυμούνται οι λοχαγοί Κλάδος και Κοκκίδης, επιτελείς της VI μεραρχίας, ως και οι επιζώντες αξιωματικοί και οπλίται αυτής: Η VI μεραρχία εστάθμευσε τότε βορείως της Βεροίας, οπότε την εσπέραν ειδοποιήθημεν εκ των προφυλακών ότι έφθασαν εκεί, συν γυναιξί, ομάδες Ελλήνων κατοίκων της Ναούσης, ακολουθούμενοι από πλείστα φορτηγά κτήνη, φέροντα τρόφιμα και ότι ζητούν να ιδούν τον Μέραρχον. Έσπευσα εις τας προφυλακάς, όπου επιτροπή εκ Ναουσιωτών εξήτει να ιδη τον Πασάν (εννόουν τον αρχηγόν) δια να τον παρακαλέσουν να στείλη και εις Νάουσαν στρατόν κ.τ.λ. Τα φορτηγά κτήνη έφερον τρόφιμα και πολλάς εκατοντάδας άρτων, τους οποίους παρεσκεύασαν οι κλίβανοι και αι γυναίκες της Ναούσης δια τους στρατιώτας μας. Επί πλέον, περί τα δέκα (10) φορτία με βυτία οίνου. Θεωρώ περιττόν να περιγράψω οποίος ήτο ο ενθουσιασμός των ομογενών μας εκείνων, οίτινες μετά δουλείαν τόσων αιώνων, έβλεπον εις Μακεδονίαν τον ελευθερωτήν στρατόν μας. Οι κάτοικοι της Ναούσης, άλλωστε, διεκρίθησαν πάντοτε δια τα υπέροχα πατριωτικά τους αισθήματα. Η ανωτέρω Επιτροπή μου εδήλωσεν ότι εκόμιζε και δύο βυτία οίνου, πολύ παλαιού και εξαιρετικής ποιότητος, δια τον αρχηγόν. Τους είπον ότι είναι αργά δια να ιδούν τον αρχηγόν, παρέλαβον τα δύο βυτία και τα μετεκόμισα εις το Στρατηγείον, όπου μετά των λοιπών συναδέλφων (Κλάδου και Κοκκίδη) εδοκιμάσαμεν τον οίνον του Πασά και εύρομεν όντως ότι αυτός θα ήτο το νέκταρ, που προσέφερον η Ήβη και ο Γανυμήδης εις τους θεούς του εκεί πλησίον ευρισκομένου Ολύμπου. Ενθυμούμαι ότι το περίφημον αυτό κρασί της Ναούσης ήτο μέλαν και ερυθρόν (ανά εν βυτίον). Φαίνεται όμως ότι ήτο πολύ ισχυρόν και το αποτέλεσμα ήτο οι δοκιμάσαντες να καταλήξουν εις έντονον ευθυμίαν. Εγώ ομολογώ ότι προσήγγισα πολύ προς την μέθην. Όταν προσήλθε μετ' ολίγον δια την σύνταξιν της διαταγής επειχειρήσεων ο Επιτελάρχης Χατζηνανέοτης αντελήφθη αμέσως περί τίνος πρόκειται και έφυγε κατηγανακτισμένος, φωνάζων: «τι

κατάστασις, αξιωματικοί του Επιτελείου μεθυσμένοι!... Ο Χατζηανέστης έγινε μετά 10 χρόνια αρχιστράτηγος του εκστρατευτικού στρατού στη Μ.Ασία.

2. ΤΙ ΓΡΑΦΕΙ Ο Σ. ΚΤΕΝΑΒΕΑΣ

Εξ άλλου, ο Στράτος Κτεναβέας αφιέρωσε πολλές σελίδες για την απελευθέρωση της Βέροιας και της Νάουσας (στο βιβλίο του «Ο ελληνοτουρκικός πόλεμος, μακεδονική εκστρατεία, Αθήναι, α.ε.ε., σελ. 70-83):

Από τούτα σας διαβάζω τα περισσότερα, γιατί είναι πολύ χαρακτηριστικά και καλογραμμένα:

- «Το απόγευμα της 16ης Οκτωβρίου η Μεραρχία ευρίσκεται κατηυλισμένη έξω της πόλεως Βεροίας. Το ένα μετά το άλλο τα συντάγματα, συγκεντρούμενα, καταυλίζονται εις ορισθέν δι' έκαστον σημείον. Το 8ον, κατελθόν πρώτον εις την πόλιν, εισέρχεται εις αυτήν. Το τρίτον τάγμα του συντάγματος αυτού προηγείται, ο ενδέκατος δε λόχος του Χρυσομάλλη αναλαμβάνει την φρούρησιν της πόλεως. Πρώτος, προηγούμενος, εισήλθεν ο 9ος λόχος του Λυμπεροπούλου. Ριφθείς κατ' ευθείαν από τα άνωθεν πρό της πόλεως υψώματα, ευρέθη εντός αυτής, προς την Τουρκικήν συνοικίαν.

Εις την είσοδον της πόλεως, προ του ωρολογίου, το οποίον υψούται επί βάσεων αρχαίων τειχών, εις ύψος προφανώς υπέρ τα 20 μέτρα, έχουν συγκεντρωθή Τούρκοι πρόκριτοι με τους χοντζάδες τους. Μας χαιρετούν, πλησιάζοντες τον λοχαγόν, εις τον οποίον προσπαθούν, δια των παρευρεθέντων χριστιανών, να εξηγήσουν ότι εδήλωσαν υποταγήν και είναι σύμφωνοι με τους χριστιανούς κατοίκους της πόλεως. Ένας τουρκομαθής στρατιώτης μας συνεννοείται με τους Τούρκους, οι οποίοι εκφράζουν την χαράν των, διότι θα δεχθούν Έλληνας στρατιώτας. Εν τω μεταξύ μαζεύονται και άλλοι Τούρκοι και πολλοί ημέτεροι χριστιανοί, οι οποίοι, με εκδηλώσεις ζωηράς χαράς και ενθουσιασμού, μας υποδέχονται.

- Μετ' ολίγον δε, όταν εισήλθεν ο Μέγαρχος με το Επιτελείον του, ωδήγησαν αυτόν οι πρόκριτοι εις το Διοικητήριον. Διερμηνεύοντος του Μητροπολίτου ηυχαρίστησεν ο Μέγαρχος τους μπέηδες και τους εβεβαίωσεν ότι πλήρης ασφάλεια θα επικρατήσει, παν δε παράπτωμα, και το ελάχιστον, να το καταγγέλλουν και ας είναι βέβαιοι ότι η τιμωρία θα είναι αυστηρά.

• Αι χανούμισσαι, κατά την συγκέντρωσιν εις την αρχήν της πόλεως των στρατιωτών μας, δειλά, με πάσαν προφύλαξιν, κυττούν από τα δικτυωτά παράθυρα τους απίστους, οι οποίοι με τον θόρυβόν τους τας απέσπασαν από τα θέλητρα της ησυχίας των. Μόλις αντιλαμβάνονται τους απίστους να προσέχουν, αποσύρονται, αποκρύπτονται.

Ανησυχούν τα τουρκικά ουρί προφανώς περί της τύχης των. Αλλά ταχώς επείσθησαν περί της ασφαλείας των.

Οι στρατιώται είναι ανυπόμονοι να μάθουν αν θα βρουν φαγι.

— Κρασί υπάρχει; Ρούχα πωλούν; ηρώτων. — Έχει απ' όλα, ό,τι θέλετε, αδέρφια. — Αργότερα, που θ' ανοίξουν τα μαγαζιά, απήντων οι κάτοικοι. Διότι, άμα τη εισβολή του στρατού, εκλείσθησαν τα καταστήματα από τον στιγμιαίον φόβον ότι ήτο ενδεχόμενον να συμβούν αταξίαι με τόσας χιλιάδας στρατού, μολονότι - ως ήτο γνωστόν - οι Τούρκοι μπέηδες και οι άλλοι πρόκριτοι είχαν συμφωνήσει μετά των χριστιανών κατοίκων, δια τούτο δε οι φυγάδες Τούρκοι

αφήκαν άθικτον την πόλιν.

Μόνον νερό δεν εξητούσαν οι στρατιώται, διότι είχαν χορτάσει εις τα πέριξ της πόλεως. Έτρεχαν πλούσια νερά από όλας τας διευθύνσεις. Το ποταμάκι, το οποίον συνηντήσαμεν προ ολίγου, έφερνε τα νερά του επάνω εις την πόλιν και τα εμοίραζε καθ' όλας τας διευθύνσεις και από ένα βράχον εξωρμούσε δια τεραστίας οπής - ολίγον παραπάνω της πόλεως - ποτάμι ολόκληρον, το οποίον εσχημάτιζεν εις την πτώσιν του ωραίον εις την θέαν καταρράκτην.

Τα άφθονα και γευστικά νερά αυτά επότιζον και εγονιμοποιούν το έδαφος της πόλεως, η οποία περιεκλείετο από πλουσίαν φυτείαν.

Εφαινετο η πόλις αυτή ως ένα μεγάλο μπουκέτο πρασινάδας και αρώματος, εις το οποίον εξείχον λευκάζοντες οι μιναρέδες από διάφορα σημεία.

— Τί ωραία πόλις· τί θαυμάσιο μέρος· η γη της επαγγελίας, ήσαν αι εκπληκτικαί αναφωνήσεις των ανδρών. Και μέσα εις τοιαύτην πόλιν τί δεν θα εύρισκον; Ήτο το αναγκαίον συμπέρασμά των. Αγωνιούσαν λοιπόν τότε θα δοθεί η άδεια της εισόδου εις την πόλιν. Εμελέτων, είχαν απόφασιν, ησθάνοντο την ανάγκην ν' αφήσουν την κούρασίν τους, να κορέσουν τας αξιώσεις των ορέξεών των, να συνέλθουν εις εαυτούς, να φάγουν προ παντός, όχι ζωμόν, νεροζωμόν πλέον, απροσδιορίστων ετών σεβαστής αγελάδος ή εις ενδιαφέρουσας κατάστασιν προβατίνας. Δια τούτο μερικοί, προ των τοιούτων αγρίων παρορμήσεων της ορέξεώς των, τώσκασαν από την γραμμήν, επωφεληθέντες καταλλήλου στιγμής, και, αψηφούντες την τιμωρίαν, εισήλθον εις την πόλιν. Και αυτοί υπήρξαν οι τυχερότεροι. Διότι δεν είχε βραδυάσει ακόμη και επλημμυρίσθησαν τα πέριξ από στρατόν. Σκληρά η διάψευσις των ελπίδων. Ποίος να πρωτοπάρη και εις πόσους να εξαρκέση η πόλις εκείνη.

Προ του τοιούτου κινδύνου οι πλησιέστεροι της μεραρχίας εισβάλλουν από διάφορα σημεία και επιδίδονται εις το ν' αγοράζουν, να προμηθεύωνται ό,τι εύρισκον, τρόφιμον, φαγώσιμον. Του 9ου συντάγματος ζητούν, ως το πρώτον σωτήριον, ψωμί. Διεκρίνοντο από τα άλλα συντάγματα ότι επεινούσαν πάντοτε. Είχαν δε και την ημέραν αυτήν τοσαύτην πείναν, ώστε πολλοί έπεφταν στο δρόμο εξ αδυναμίας να βαδίσουν. Οι περισσότεροι επρόφθασαν και έκαναν γενναίας προμηθείας, εις τροφάς και ποτά. Τα μαγαζιά είχαν ανοίξει εν τω μεταξύ, όταν εγκατεστάθη φρουρά. Ψωμί δε και άλλα τρόφιμα επρομήθευον και τα σπίτια τα χριστιανικά, αλλά και τα εβραϊκά και τα τουρκικά, μη δεχόμενα πληρωμήν. Περί την εσπέραν εισέβαλον επιτελεία και υπηρεσίαι όλων των Μεραρχιών και αξιωματικοί και οπλίται όλων των όπλων. Η πόλις εστρατοκρατείτο απ' άκρου εις άκρον.

Οι άνδρες της Μεραρχίας μας εις τους καταυλισμούς των επεδίδοντο εις την καθαριότητα και την περιποίησιν των. Τα μαγειρεία διετάχθησαν να παρασκευάσουν φαγητόν, εξαιρετικον πλέον, αγελάδα στιφάδο, το οποίον είναι το εκλεκτότερον φαγί του στρατού. Ευρέθησαν εις την πόλιν τα υλικά, αλλ' εννοείται όχι δι' όλους τους λόχους· πολλοί είχαν την ιδέαν ότι έπρεπε να συνεχισθή η νηστεία, χάριν της δοκιμής της αντοχής των ανδρών, οι οποίοι στο κάτω - κάτω ηδύναντο να φροντίσουν και μόνοι των. Διατί να εξοδεύση το δημόσιον δια τρόφιμα, τα οποία δεν ηγοράζοντο, διότι ήσαν λεία, ή διατί τα μαγειρεία να έχουν τέτοιες σκοτούρες, γνωστού όντος ότι αι υπηρεσίαι αυτάι είχαν καταρτισθή, όχι δια να μαγειρεύουν, αλλά δια να τρώγουν, να έχουν μεταγωγικά δια να μεταφέρουν τα πράγματά των, τον οπλισμόν των, τα λάφυρά των, επί τέλους;

ρώθηκε, τελικά και οριστικά, η Ελλάδα και ιδιαίτερα οι Έλληνες από τον τουρκικό ζυγό, αν έχουμε συνειδητοποιήσει πια ότι μπορεί μεν να τέλειωσε η τουρκοκρατία αλλά δεν σταμάτησε, δυστυχώς, και η τουρκόνοστροπία μας, στον βαθμό, που κάτι τέτοιο ήταν δυνατό, πολύ δε περισσότερο αναγκαίο, ώστε, απελευθερωμένοι, επί τέλους, από τον ραγιαδισμό, την κουτοπόνηριά, την ακαταστασία, το απρογραμμάτιστο και το «ραχάτ», το «κισμέτ» και το «δεν βαριέσαι βρε αδελφέ», να αφήσουμε τον ναργιλέ της νωχέλειας και να πιάσουμε στα χέρια μας τα κομπιούτερς και στον νου το πνεύμα της εποχής μας, χωρίς να ξεχάσουμε, βέβαια, και τις προγονικές καταβολές, που μας χαρίζει ο λαϊκός πολιτισμός μας και η ιδιαιτερότητα της πολιτιστικής, πνευματικής κληρονομιάς μας, μακριά, όμως, από οιοσδήποτε φανατισμούς, οι οποίοι μας εμποδίζουν να δούμε το δάσος, την ωφέλεια του συνόλου, γιατί μας κρύβει τη θέα το δικό μας δέντρο, το τύφλωμά μας από το άμετρο δόσιμό μας στο προσωπικό συμφέρον μας ή γιατί δεν μας αφήνει να δούμε την αλήθεια το παραμορφωτικό γυαλί της κομματικοποίησής μας, με συνέπεια να υπερκτιμούμε όποιον και ό,τι είναι σύμφωνο με τις πολιτικές ιδέες μας και να υποτιμούμε ή και να εκμηδενίζουμε όσα βρίσκονται σε διαφορετικά πολιτικά, κομματικά και παραταξιακά στρατόπεδα, μη δίνοντας σημασία σε όσα μας ενώνουν αλλά μονάχα σε όσα μας χωρίζουν, αν και, πολύ, συχνά, αλλάζομε, με ευκολία, τη θέση μας και, ύστερα, γινόμαστε πάλι φανατικοί Γενίτσαροι (καίτοι νεοφώτιστοι) στο καινούργιο λημέρι των εναλλασσόμενων πολιτικών «πιστεύω» μας, δικαιώνοντας έτσι τον αρχαίο Αιγύπτιο ιερωμένο, ο οποίος είπε, πριν χιλιάδες χρόνια, ότι οι Έλληνες είμαστε «αεί παίδες», πάντοτε παιδιά!!.

Σας ευχαριστώ, γιατί με ακούσατε με προσοχή και ενδιαφέρον και ελπίζω ότι θα μου συγχωρήσετε την τελευταία έκρηξή μου, μια και είμαι και εγώ Έλληνας και δεν εξαιρώ τον εαυτό μου και απ' όσα μας βαραίνουν και μας κακοχαρακτηρίζουν...

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΦΩΤΟΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΑΦΟΙ ΠΑΤΣΙΚΑ ΒΕΡΟΙΑ ΤΗΛ. 23137

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τ
938
ΧΙ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας